

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

DISPV TATIO POLITICA

DE

DIFFERENTIIS RE-
GNORVM

quam cum aliunde tum præcipue ex
publicis Dissertationibus

VIRI AMPLISSIMI ET CLARISSIMI

HERMANNI CONRINGII

Philosophiæ ac Medicinæ Doctoris, Professo-
ris Publici, S. R. Majestatis Suediæ & Illustrissimi Ostfri-
siæ Principis, Consiliarij & Archiatri &c. Dn. Præ-
ceptoris æternum venerandi

Concinnatam

EODEM PRAESIDE

Publico examini subycis

FRIDERICVS NASSER

SLESVIC. HOLSAT.

IN NOVI IVLEI AUDITORIO MAIORI

Ad diem Octobris.

••(o)••

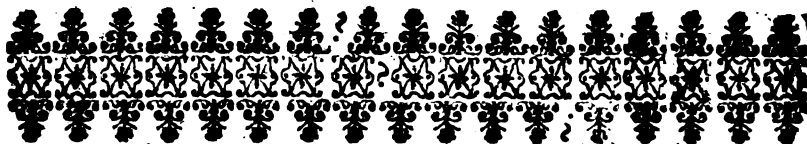
HELMESTADII

Typis HENNINGI MULLERI, Acad. Typ.

Anno MDCCCXLV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.EDU

Digitized by Google

SERENISSIMO, ET CELSISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO

DN. FRIDERICO,
HEREDI NORVAGIÆ, DUCI SLES-
VICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ
ET DITHMARSIE, COMITI IN OL-
DENBURG ET DELMEN-
HORST &c.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO
SALVTEM ET FELICITATEM

Vanquam, Serenissime
Princeps, Domine Cle-
mentissime, Vestram Se-
renitatem à primis incu-
nabulis usque ad hanc deveneran-
dam ætatem tantæ tamque egre-

(?) 2

giæ

giæ virtutes possident, ut non solum Serenissimæ Profapiæ eximium decus gloriosè tueri, arduumque regiminis munus præclarè sustinere valeat; sed & hoc, si non in totius humani generis, certè in patriæ commodum ulterius ornare, illud verò quotidie magis magisque augere videatur: tamen ego de ijs nihil dicam, nec dicere quicquam ex dignitate possum. Fuerunt verò alij, illique & uberimâ dicendi copiâ & maximâ auctoritate præditi, qui has in omne ævum summo studio prædicaverunt. Hoc tantummodo, quod de singulari Serenitatis Vestræ beneficentiâ omnes uno ore confi-

teri

teri oportet, nimirum eam ita exerceri, ut etiam ex diutinâ consuetudine in Naturam penitus dudû versa sit, absq; præconio, (nisi potior erit religiosi silentij admiratio, quoniam illa omnem laudem prorsus excedit) præterire nullus debeo. Quantis enim beneficijs Serenitas Vestra non solum universam suam Cimbriam; sed & in illâ tenuem nostram familiam afficit? parentem extraneum & Martis injuriâ in Slesvicensi ditione relictum, postquam semel Serenitas Vestra suscepit, clementer veluti in paterno & placido sinu foyet; ex fratribus natu maximum Tonningæ, minimum in illustri Bor-

desholmo sustentat; &, quod ad
summa hæc beneficia accedit, me
etiam qualemcumq; tantâ gratiâ
amplexa est, ut adolescenti inter
ingenuos suos jam laudatæ, nun-
quam autem satis laudandæ scho-
læ alumnos vivere, cum ijsq; com-
muni institutione frui non dene-
garit. Quare cum hæc ita assiduè
animo meo inerrent, ego autem
debitæ submissionis, & submissæ
gratitudinis testandæ causa nihil
habeam, quod Vestrâ Serenitate
dignum sit, cum paupere illo Æ-
schine apud Senecam aliquando
me ipsum, nunc vero juvenantis
mei ingenij foetum, quem de Dif-
ferentijs Regnorum ex Amplissi-

mi &

mi & Clarissimi Viri Hermanni
Conringij, Iulij hujus Prof. meri-
tissimi, Præceptoris mei æternum
colendi doctissimis Dissertationi-
bus conceptum horis successivis
peperi, tanquam futuri servi fide-
jussorem atq; obsidem devotus
offero. Non tamen eum pro infi-
gni materię nobilitate decenter
formatum esse lubens fateor. Et-
si ne omnino crudus aut im-
maturus esset hic labor, summo,
quantum in me fuit, opere cave-
re voluerim. Quos itaq; ne vos ad-
huc habet, ad incomparabilem
Serenitatis Vestre Clementiam
confugiens, ad ejusq; salutarem
aram in genua procumbens, sub-

nixe

nixè contendo, ne tam eos, quam
meam officiosam voluntatem, &
promptum in exequendis Sereni-
tatis Vestre mandatis animum re-
spicere velit. Ita sanè ego abundè
me felicem & voti compotem re-
ctè existimabo. Deus Opt. Max.
(quem nunquam desisto flagran-
tissimis precibus pro Serenitate
Vestre incolumitate orare) opti-
mis conatibus laboribusque Ser-
Vestre felicia quęque aspiret, &
longà valetudine bono universo
Cimbrię Eandem fospitet.

Serenissima Celsitudinis Vestre
humillimus atq. obsequentissimus
servus

FRIDERICVS NASSER.

THE-

T H E S I S I.

DE Regnorum differentijs acturi antequam rem ipsam aggrediamur, observandum est, vocabulum Regni æquivocè prædicari. Solet enim fieri, ut aliquibus in locis appellatio Regni maneat, cum tamen ille, qui Rex esse debet, majestatem diu amisit. Et hoc potissimum contingit ob duas causas. Prima est, quod regia potestate hætenus potitus jacturam ejus solo titulo solari velit. Ita quondam Rex Danorum Magnus, amissa summa potestate, Regis titulo contentus erat, cum Friderico I Cæsari hæcæ verbis fidem promitteret: *Rex Danorum Magnus se in potestatem Imperatoris tradidit, obsides dedit, juramentum fecit, se successoresq; suos non nisi Imperatoris & Successorum suorum permissu Regnum adepturos* vid. Trith. c. 17. Alterum suspeditat populus, qui, postquam mutavit Remp., quam tamen non vult videri mutatam esse, inanem Regis titulum patitur. Sic apud Romanos fuerunt, qui dicebantur Reges sacrorum, cum tamen nihil minus quam veri Reges essent, ut etiam observatum est Piccarto, qui hos in Commentario suo ad *Aristot. Polit. lib. 4, c. 15.* inter eos refert, qui ne quidem Magistratus participes sunt. Et in Troade de Scylli meminit Strabo *lib. 13.* ubi, assumtis in libertatem Milesijs, populari regimine uti cœpisset, nihilominus regium nomen mansisse. Contra nonnunquam accidit, ut alicubi regius status obtineat, cum tamen is, qui præest, à regio nomine omnino absteineat. Ita Cæsares, postquam Democratia Romana secundum Dionem in Augustum per facti-

ones Syllæ, Marij, Pompei, & Cæsaris in Monarchiam ite-
rum mutata fuit, spreto solito Monarcharum titulo, so-
lummōdo Principes vocari voluerunt. Inter eos enim D.
Ost. Augustus adeo regium nomen à se declinavit, ut non
tantum filium, cum illi ob uxoris partum sero in senatum
venienti Nigidius Figulus acclamasset: *nobis Octavi domi-
num genuisti*, cogitaret interficere (vid. *Dion. in Aug.*) Sed et-
iam dejecta veste nudatoque pectore malle se occidi, quam
Regis seu Domini titulum recipere significaret, prout hoc
patet ex illo loco Suetonij, ubi *lib. 2. c. 52.* de eo ita tradit:
*Dictaturam magna vi offerente populo genu nixus, dejecta ab hu-
meris toga, nudo pectore deprecatus est.* Et Tib. Nero, Domi-
nus appellatus à quodam, denunciavit, ne se amplius con-
tumeliæ causa nominaret. Idem in *Tib. 6. 28.* Similiter
quoque Iulianus hunc Augusti ac Tiberii morem revoca-
re voluit, sed ut Historici referunt nimis sero: irriserunt
enim plerique (ut ipse testatur) ejus *eigenias*. Fuisset autem hos
Principes veros & absolutos Reges, summa illorum pote-
stas, quam parlatim à Senatu Populoque, contenti cum
Augusto (secundum Tacitum 1. Ann.) Consulibus & Tribuni-
ciæ potestatis nomine, ad se traxerant, dubitare prohibet.
Summa enim potestas ostendit Regem, & quemadmodum
Salust. ait in *Jugurth.* sed nimis late, *impune quidvis facere id
demum est Regem esse.* Alibi enim sub Ducum & Comitum
nomine regia latuit potestas, ut hoc testari possunt Duces
& Comites Burgundiæ, quorum series à Richardo, qui ab
Arnolpho, ob majorem vim atque autoritatem adversus
Normannos, hunc titulum omnium primus accepit, repe-
tenda est. Hi enim eandem majestatis particulas habue-
runt, quas in Rudolfo Conrardi cujusdam Comitis filio,
& illi succedentibus Regibus, qui usque ad quartam stir-
pem Iurenis Burgundiæ Regni, possessionem retinuerunt;

offendimus. Sic etiam magni Duces Moscoviæ, licet plus quam regiam potestatem exercuerint, regium tamen nomen refugerunt usque ad Basilium Iohannis filium, quæ non, ut Paul. Iov. in *Præf. Mosc.* putat, ab Imperatore & Pontifice Rom. Regis titulum speravit, cum utroque se crederet superiorem (vid. Sigism. Bar. in *Histor. Mosc.*) sed se ipsum, quemadmodum multi alij fecerunt, qui tanti suas vires arbitrati sunt, pro Rege venditavit. Sic Pontifex Rom. Rex est reapse, & quidem Rex potens, etsi regio nomine non gaudeat. Magna itaque est imprudentia solo titulo Regis & Regni Reipubl. formam æstimare. Quippe abnuunt nonnulli callide & astute Regis appellationem, quod sciant, illam cum maxima invidia, inprimis in Rep., quæ aut libera hæctenus fuit, aut libera etiam nunc credi vult, esse conjunctam. Quod ipsum nec Cromvellum fugit, qui post sublatum Carolum in Rep. Anglicana rerum positus, vitato Regis titulo Protector audit, tum reapse sit Rex, imo priscis Regibus Anglicanis auctoritate sit superior. Sed de vocabulo, non est, quod prolixè differamus. Satis est nunc monuisse, nos omnem Rempublicam, cui aut in totum, aut potiore ex parte præest unus cum summa potestate, Regni nomine intelligere, sive in vulgus ita audiat, sive alijs vocabulis usurpetur.

II. Quo autem de varijs variorum Regnorum differentijs ordine & distinctè agere possimus, quatuor actionum humanarum causæ, finalis sc. formalis, materialis & efficiens, attendendæ venient. Secundum omnes enim causas aliter atque aliter sese habent ut Respublicæ quæque, ita & Regna. Initio autem, quoniam accurata Rerump. cognitio haberi nulla potest, nisi ante omnia illud, ad quod singularè respiciunt, probe cognitum sit, in varios fines inquiramus, & quomodo secundum illos, Regna differant videbimus.

III. Omnes Resp. communem utilitatem vel ex quo spectant, vel ita, ut primario, quærantur regentium commoda, secundario autem & per accidens eorum, qui parent. Habemus illarum Rerumpubl. vestigia insocietate domestica quippe parentes filijs præsumt, ut præcipue eorum salutem quærant secundum Arist. lib. 8. Eth. c. 10. & lib. 3. Polit. c. 6. ubi ita habet: *Filiorum imperium, & uxoris, & domus totius, quod vocamus res familiaris gubernationem, aut gratia est eorum, qui gubernantur, aut gratia alicujus, quod sit utrisque commune. Gratia eorum qui gubernantur, ut videmus & alias artes seu Medicinam & Gymnasticam, illorum, quibus imperatur, utilitatem quæreret, contingenter tamen & eorum, qui præcipiant esse potest &c.* Earum vero Rerump, quarum Præfides ante omnia suum privatum commodum respiciunt, similitudinem præclare exhibet societas herilis: in illa enim herus non ad servi, quemadmodum pater ad filij utilitatem imperat, sed quærit primario illud, quod in suum privatum commodum possit vergere. *Dominatio enim ait Arist. licet revera utilis existat natura servo & natura domino, nihilominus (dominus) imperat pro domini utilitate, pro utilitate autem servi contingenter. Nam fieri non potest ut servo deficiente servetur dominatio.* Vtrum autem hujusmodi Resp. juri naturæ consentaneæ sint, nec ne, hic disputare nolumus. Arist. 3. Pol. c. 6. eas, quæ privatum commodum attendunt, vocat Resp. corruptas; item corruptiones 8. Eth. c. 12. 3. Pol. c. 7. 4. Pol. c. 2. quæ vero cum societate paterna comparantur, istas 3. Pol. c. 6. Resp. rectas nuncupat. Interim non fuerit absque pretio operæ legere, quæ hac de re docte differuntur ab Amplissimo Dn. Præsidente lib. de Civili Prudentia cap. V.

IV. Prout itaque ex his constat, dari in gener Resp., quæ pro scopo suo habent communem utilitatem ex quo,

quo, & dari etiam, quæ primario respiciunt privatum do-
 minantium commodum; ita quoque in specie reperiun-
 tur Regna, quæ (licet in ijs unus omnia sua manu teneat)
 non tamen adeo ad ejus, quam subditorum utilitatem ad-
 ministrantur; & inveniuntur etiam, in quibus unus & ple-
 nam facultatem omnium rerum habet, & ad suam priva-
 tam & propriam salutem imperat. Quæ secundo modo
 constituta sunt Regna, ea vel consentientibus vel etiam in-
 vitis inducta deprehendimus.

V. Quando consentientibus subditis inducta sunt,
 Regna adhuc appellari solent. Etenim sunt nonnulli po-
 poli eo ingenio præditi, ut non queant bene vivere, nisi sub
 ejusmodi absolutis & herilibus imperijs. Quod testantur
 inter alios Persæ, quorum Rex omnes volentes, autore
 Plutarcho in *lib. ad Princ. d. domo*, pro servis habet, excepta
 uxore, & Turcæ secundum *Bed. 2. de Rep. 2.* & fere omnes A-
 siaticæ gentes, de quibus jam suo tempore observavit Ari-
 stoteles, quod Europæis ad ferendum jugum propensiores
 essent. Ita enim loquitur *lib. 3. c. 14. οὐλοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τὰ ἤθη
 φύσει οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν τῶν ἑστὶ τῆς
 Ἑυρώπης, ὑπομείνουσι τῆν δεσποτικὴν δεξάν, ἔδδὲν δυσχερότερον τῆς.* De
 Ægyptijs, quos veteres Geographi Asiam inhabitantibus
 annumerarunt, posteriores autem rectius Africæ tribuunt,
 refert Herodotus *l. 2.* quod nullo tempore potuerint sine
 Rege vivere, qua de causa se illi lubenter submiserunt.
 Quod etiam innuit Princeps Poëtarum Maro, quando ait:

— *Regem non sic Ægyptus & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes
 Observant.*

VI. Interdum vero, uti dictum est, hujusmodi Mo-
 narchicæ formæ invitis subditis obtruduntur, at tunc non
 amplius Regna sed Tyrannides, & qui ijs præsumunt, non Re-

ges

gesvulgo sed Tyranni dicuntur. Cæterum ad nos illa vo-
cum distinctio, parum nunc pertinet: quippe cum simpli-
citer Regni nomen omni Monarchicæ Reip. largiamur, ceter
supra indicavimus. Et vero olim quidem Tyranni audie-
bant in univ.ersum ij, quos hodie vocamus Reges, vel, ut in
fine vitæ Miltiad. loquitur Nepos: *qui potestate erante perpe-
tua, in cæcitate, quæ libertati assueverat.* Quod cum aliun-
de, tum ex libro Apocrypho, cui titulus est Sapientiæ Sa-
lomonis ostendi potest: conscriptus enim illa est ad Reges,
qui tamen ibi Tyrannorum nomine audiunt. Imperanti-
um vitijs vero paulatim factum est, ut nomen ortu satis bo-
num progressu temporis apud Græcos in deteriore signifi-
catione sumi cœperit. Quomodo juxta Arist. 3. Pol. c. 7.
Tyrannides sunt Reip. in quibus unus, summam potesta-
tem habens, imperat paribus aut etiam melioribus, adeo-
que in vitis omnibus ad suam utilitatem. Verum hæc obi-
ter. Redeundum nunc est in viam.

VII. Præter Regna, quorum alia in primis commu-
nem, alia vero præcipue dominantium utilitatem inten-
dunt, videntur esse nonnulla medijs quasi ordinis. Exem-
plum habemus in Gallia: licet enim à tempore usque Ludo-
vici XI Rex summo fere & absoluto imperio præditus sit,
& potestatem belli, pacis, foederum, constituendorum
judiciorum & aliorum requisitorum habeat, atque prima-
rio in usum proprium pleraque administret; interim ta-
men ibi per multa quoque ad utilitatem populi ex antiqua
consuetudine peraguntur.

VIII. Quemadmodum vero singulorum hominum
varij sunt vitæ scopi, quod de felicitate & summo vitæ
bono alia sint atque alia sententiæ; ita & Regna, sive om-
nium ex æquo, sive præcipue dominantium usum spectent,
eadem non ad unum omnia scopum collinant. Sunt au-
tem

tem, ceu præclarè Aristotèlès in Ethicis observavit, illorum scopum in universum quatuor summa genera. Quippe nonnulli homines ad id potissimum animo contendunt, quo possint ingentes divitias cogere, atque ijs deinde velut magnus iste Draco, quem Poëtæ Scythici Iuci custodem ferunt, incumbere. Nonnulli divitias quidem adeo non curant, interim tamen in nepotando, poculando, ludendo, sædam libidinem exercendo, alijsque corporis voluntatibus summam suam felicitatem collocant. Alijs vero omnis industria, quam isti voluntatibus seu divitijs anxie impendunt, in vasta potentia & lato dominio comparando unice est occupata. Alij denique in præclaris virtutis actionibus exercendis beatitudinem suam ponunt. Totidem diversa studialicet reperire ut in alijs Rebus, ita etiam in Regnis. Quod enim ad divitias pertinet, respiciam quis hodiernam Remp. Batavorum. Nonne de ijs verè ille canit?

— — *Trux ventiles ignes*

Tisiphone, quæ iasq; suos irata colubros;

Provehimur quo lucra vocant.

Quin dixeris haud forte immerito, ante Cæsarium tempora Remp. Romanam divitias spectasse. Etsi malim asserere quælitat divitias potentia causa, non propter seipsas. Memoratu tamen digna sunt, quæ de Rep. illa canit Petronius:

Orbem jam totum victor Romanus habebat,

Qua mare, qua tellus, qua fœcis currit utrumq;

Nec satius erat. Si quis finis abditus ultra;

Si qua foret tellus, subivum qua miseret aurum;

Hostis erat, fatisq; in tristia bella paratis;

Quærebantur opes.

Ne quidem earum Rerump., quæ voluptates tanquam præcipuum ac unicum scopum sibi proposuerunt, illustra exem-

pla

pla deesse possunt. Notum est, Sibaritas ita gulæ atque ventri suo fuisse addictos, ut serijs rebus attentos risu & ludibrio dignos existimaverint. Et quid non de immodicis mptorum & Persarum & Assyriorum Regum voluptatibus Historia orientalis prodit? Sardanapalus *vir* (ut Iustinus loquitur) *muliere corruptior*, quale sese tradiderit voluptatibus mancipium, ipse confessus est, cum monumento, quod sibi adhuc inter vivos commoranti posuerat, impingi curaret hominem complodentem digitos & edentem *domestica*, addita Assyria inscriptione, quam Cic. in *Tusc. V.* è Græco in Latinum sermonem ita vertit:

Hac habeo quæ edi, quæque exsaturata libido

Hansit: ac illa jacens multa & præclara relieta.

Porro, vastam potentiam multis Rebusp. & Regnis pro scopo & olim fuisse, & nunc esse, plus satis est notum. Quid aliud enim Assyrios, Medos, Persas, Macedones etiam Regibus Philippo & Alexandro, sibi propositum habuisse dixeris? Romanorum utique plerumque non aliud fuit aut desiderium aut studium. Omnia Lycurgo autore Lacedæmoniorum instituta ad potentiam bellicam inclinasse, non semel observavit & reprehendit Aristot. Ipsi præsci Germani non sane fuerunt ab ijs studijs alieni, utpote quibus juxta Tacitum, prudentissimum scriptorem, *nec arare terram, aut expectare annum tam facile persuasisses, quam vocare hostes & vulnera mereri.* Quæ veram felicitatem in virtutis exercitijs cum vitæ sufficientia conjunctis postremo affectaverint Regna, pauca quidem omni tempore fuisse, reperire est, nunquam tamè aliqua defuerunt. Ante omnia vero olim quidem Respublica Hebræorum, quæ ipsum Deum initio Regem habebat, omnibus suis institutis in illum finem fuit composita à Deo legislatore; & quidem ita, ut populi vera salus cum primis fuerit Regno illi pro ultimo scopo pro-

po profecta. Id sanè non difficulter prudens aliquis Politicus ostenderit, si politicum legum Hebraicarum examen cum curâ velit instituere, ceu fieri par est. Sed de Regnorum differentijs à causa finali prudentibus satis. Progrediemur ulterius ad eas, quæ ex FORMA aut causa formali desumi possunt.

IX. Intelligimus autem nunc causæ formalis nomine ipsum statum vel ipsam Reip. constitutionem, quæ Græcis solet *πολιτεία* nuncupari, atque ab Aristotele 3. *Pol. cap. 4.* definitur, quod sit ordo civitatis cum aliarum potestatum, tum præcipuè ejus, quæ est summa. Et vèro ab illa forma, ut Rerump. aliarum, ita & Regnorum præcipuè capiuntur differentiæ. Nec injuria, utpote quæ sit cujuslibet civilis societatis quasi anima, atque ideo essentiam ejus quam maxime constituat. Hinc sane præclari Politici, differentias Regnorum tradentes, ad solas hæc solent respicere, etsi re vera alia quòque spectare oporteat, si Regna, eaque plene, velis considerare. Atque Aristoteles quidem ad formam attendens 3. *d. Rep. 14.* quinque diversorum Regnorum mentionem facit. Primum appellat Regnum Laconicum, quod erat Resp. in qua Rex perpetuo quidem dominatu in bello utebatur, pacis vero tempore pleibejorum judicijis sese submittere debebat. Secundum vocat Regnum Barbaricum, in quo Rex ad suum commodum præerat, & subditis ut servis, volentibus tamen imperabat. Dicebatur autem Barbaricum, quod illa ætate apud Persas aliasque gentes, quæ à Græcis Barbaricæ credebantur, esset in usu. Tertium *Æsymneticum* nuncupat, quod erat electiva Tyrannis, h. e. Resp. ubi unus extra ordinem & præter morem tempore necessitatis cum summa potestate constituebatur, ut tamen ille salutem subditorum non nisi secundo attenderet. Quartum venit Aristoteli

B

sub

sub Heroici nomine, in quo uni propter res sive in pace
 sive in bello strenue gestas imperium deferebatur, non ta-
 men absolute cum summa potestate. Habebat enim hu-
 jusmodi Rex tantum juris dicendi potestatem, deinde tem-
 pore belli dux erat, & domi sacrae solennitati praerant. Quin-
 tum & ultimum est *πανβασίλεια*, quod *Pol. lib. 3. cap. 7.* nomi-
 nat *μοναρχία πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον ἀποβλέπουσα*. Est enim
 Resp. in qua unus cum summa potestate imperat non tam
 ad suum, quam ad suorum usum & commodum. Ita fere
 Aristoteles varias Regnorum formas proposuit, easque ex
 sui temporis usu. Possemus vero & nos, illis vestigijs insi-
 stentes, ex nostri aevi moribus itidem non inutiliter varias
 Regnorum species enumerare. Sed non est hoc fatiis *φιλο-
 σοφικόν*: nec enim mos & consuetudines singularem dant
 formam Rebuspub. nisi per accidens. Itaque formarum in
 Regnis discrimina non nihil accuratius definiemus.

X. Repetendum autem memoriae est id, quod Ari-
 stotelem dixisse jam tum meminimus: *τὴν πολιτείαν* esse di-
 spositionem sive *τάξιν* civitatis, & quidem omnium ejus po-
 testatum, praecipue vero summæ. Quod illustratur ijs, quæ
 idem Aristoteles habet *cap. 14. l. 4.* tres esse Reip. cujuscumque
 partes, ex quarum differentia Respublicas quoque inter se
 differre necessum sit. Prima est *τὸ βαλευόμενον πρὸ τῶν κοι-
 νῶν*; pars quæ consultat & definit ea, quæ ad summam Rei-
 publ. pertinent: altera *τὸ πρὸς τὰς ἀρχάς*; pars quæ ad Magi-
 stratus spectat: tertia *τὸ δικάζον*, pars judicans sive iudicans.
 Est autem prima pars omnium potissima & princeps, atque
 adeo ipsa summa potestas, quæ alias *τὸ κύριον κύρια δέχνη*, *πο-
 λιτευμα*, *δύναμις καὶ δέχνη πολιτικὴ*, & *ἀρχὴ ἔχουσα* teste Bodin. x.
 de Republ. c. 8. Græcis nuncupatur. Et vero, etsi & alia fa-
 ciant ad formam & *τάξιν* Reipubl. hæc tamen potestas eam
 praecipue absolvit: Quippe cum huc pertineat arbitrium
 legum,

legum, belli & pacis, redderem, vectigalium, vitæ bonorum-
que civium, quæ sane in omni Republica momenti sunt
maximi.

XI. Hisce probe expensis haud difficulter liquet o-
mnibus, qui attendere volunt ad Regnorum universi or-
bis naturam constitutionemque, Regna ratione πολιτείας si-
ve formæ regiminis itidem plurimum differre. Alibi enim
universum τὸν ὅλον, imo omnis quoque potestas Magistra-
tum Iudiciorumque penes unum est: Alibi participant
aliquid de summa Reipubl. etiam alij. Prior ordo efficit
Regnum simplex, alter Regni statum mixtum. Et sane
prior illa Regni ratio omnium est potissima, & maximè Re-
gia: unde & Aristoteli audit *παισαοιεία*. Talis omnino
erat rerum potentibus Cæsaribus Imperij Romani status,
eoque pronuntiavit Vlpianus, Principem esse solum legi-
bus (civilibus scilicet & positivis), & in scriptis Apostoli-
cis ita describitur Rex, quasi is sit, cui absque omni exce-
ptione sit obtemperandum. Quæ perperam à quam mul-
tis ad omnes Principes & Reges trahuntur: cum de solis
Romanis non minus Apostolo, quam Vlpiano sermo fue-
rit, ac proinde non nisi de ijs, qui pari jure imperant vere
queant affirmari. Fuerunt quoque, etsi non omnibus le-
gibus civilibus superiores (nec enim licuit illis leges quas-
que hujus generis Mosaicas mutare) *αὐτῶν* tamen sal-
tem populi respectu Reges Israhelitici & Iudaici: quare et-
iam non male S. Ambrosius Davidis illa: *Tibi soli peccavi*
interpretatus est, quasi Rex ille solo Deo minorem se agno-
verit. At ne hoc quidem simpliciter est de essentia omni-
um Regum, sed talium duntaxat, qualis fuit David. In u-
niversum scilicet perperam ad leges unius alicujus Regni
aliorum jura exiguntur; sed singula quæq; ex proprijs con-
stitutis æstimanda sunt. Quæ in re nec ipse Claudius Sal-

maius in Defensione Regis Angliæ sibi satis cavet, illa, quæ de ordine hoc Regum primo apud majores leguntur, ita passim accipiens, tanquam promiscue ad omnes pertineant. Quod non potuimus non obiter monere.

XII. Observandum porro Regum quam multorum conditionem de cætero quidem omnino legibus solutam esse, non posse tamen eos successorem sibi ex arbitrio, sed ex lege constituere. Illis igitur quin desit nonnulli auctoritatis *πρωβασιλικῆς* nullum est dubium; plus tamen indubie iste habet, qui quemvis liberorum ex masculis & foemellis, aut quemvis filiorum successorem potest instituere, minus cui soli filij possunt succedere exclusis filiabus, adhuc minus cui solos primogenitos succedere fas est. Alibi sane regia potestas sic satis magna est, successio tamen legitima est, & quidem vel toto electitia atque arbitrii alterius, vel partim hæreditaria, partim electitia. Exhibet harum successio-
num exempla passim Europa nostra. In Gallia ex hæredibus Regem nemo excipit nisi masculus: sequior enim sexus, cui lex Salica fundi hæreditate olim interdixit, à sceptro penitus arcetur. In Hispania omni, Anglia & Scotia vero non tantum masculi, sed etiam ijs deficientibus foemellæ succedunt. Porro etiam successio, quæ partim hæreditaria, partim vero eo, quem significavimus, pacto electitia est frequentissime observatur: cum enim istam habuerunt in Hispania Gothi, in Gallia Franci, in Britannia Angli & Saxones, tum in Germania & Sarmatia omnes populi. Hodieque ejus moris vestigium superest in Germania, Dania, Polonia & Hungaria. Et vero in hoc Germanico Imperio hæc succedendi ratio usque ad Henricum v. Imp. permansit: ab illo vero tempore Principes instinctu Pontificum electionem magis liberam instituerunt, quæ ita placuit, donec ante 200. præter propter annos, quia liber-

hærrima ista electio Imperio obesse videbatur, ex amplissima Austriaca Domo quasi jure hæreditario continua serie hæredes iterum succedere cœperunt. Eadem olim successions regni ratio fuit in Suecia; ast hodie à tempore Gustavi hæreditaria esse cœpit.

XIII. Præter Regna simplicia & absoluta seu perfecta alia sunt minus perfecta minusq; simplicia, seu imperfecta, quod scilicet aliquid à Regia unius potestate remittant, & in partem summæ potestatis etiam alij veniant. Hæc jam iterum in varia differentia constituta sunt. Prima talium Regnorum species est, quando unus quidem omnia in manu habet, successorem tamen sibi nullo modo constituere potest, sed ille ab alijs eligitur. Talis videtur fuisse subinde ratio Imperij Romani sub Cæsaribus: eligebantur enim illi à milite plerumque, & electi errant *divitiarios*.

XIV. Cæterum talis Regni species rarior est, certe non solet esse diuturna: electio enim solet plerumque multum decerpere Regiæ potestati. At vero reperiuntur nonnulla Regna, in quibus non omnia majestatis jura penes Regem sunt, sed aliqua eorum penes Regem aliqua etiam penes alios resident. Quæritur exemplum præstat illud Regnum Poloniæ: nam ibi jus constituendi Magistratus atque ordinandi judicia penes Regem est, quando Palatinos, Castellanos (uti vocantur) & Senatores tanquam Regni primarios Magistratus constituit, judicij vero aut plerumque solus, aut in aliquibus rebus cum populo præest; reliqua vero jura, jus nimirum ferendarum legum, jus agendi de capite alicujus civis, jus imponendorum tributorum, belli, pacis, fœderum non penes eum, sed penes Nobiles residet, ut hęc prolixius legi potest, apud Pol. Reip. descriprores cum alijs, tum præcipue Cromerum & Starayolscium. Sunt præterea Regna, in quibus Reges omnia quidem

in jectatis jura habent, non tamen nisi ex parte, ut ex parte illa penes alios sint. Sic in nostra Republ. Romano Germanica Cæsar habet jus Comitorum ex dimidio: habet e-
mim potestatem ferendarum legum, potestatem belli, pa-
cis foederumque, sed non nisi ex dimidio: ex dimidio ni-
mirum illa jura penes ordines Imperij hærent.

XV. In hujusmodi Regnis penes unum absolute Ma-
jestas non est hinc quoque nec unus pro suo lubitu omnia
potest constituere; sed si res, quarum potestatem cum illo
alij participant, in consultationem venire necessitas exi-
gat, opus est, ut omnes in illis aliquid constituendi potesta-
tem habentes conveniant, & ita publica comitia habeantur.
Vnde summa potestas solet penes comitia esse Regis
& Regni ordinum. Nec tamen Comitata sunt signum per-
petuum Regni mixti, quippe fit ut illa nonnunquam non
nisi consilij, capiendi, ergo, aut etiam dicis gratia instituan-
tur. Quemadmodum enim alijs Rebus publ. mutatis ad vi-
tandam invidiam multa ex veteri statu servari solent, quæ
tamen revera nihil aliud sunt, quam meræ umbræ: ita quo-
que Regna ex Aristocratijs ex Democratijs ex Oligarchijs
orta permittunt interdum Comitata, quo populo, qui, hinc
putat superesse adhuc veterem Reipubl. formam, inanem
fucum faciant. Tale quid obtinuit olim in Republ. Ro-
mana, cum vetus status Democraticus in Regium iterum
mutatus esset: ibi enim populus & multitudo conveniebant
quidem ad Comitata, quemadmodum hoc patet ex Suetonio,
quando de Augusto, lib. 2. cap. 49. ita refert: *Comitorum
quoque pristinum jus* (puta illud quod lib. sup. c. 41. à Julio Cæ-
sare introducum fuisse docuit) *reduxit, ac multiplici pœna co-
exercito ambitu, Fabianis & Scapriensibus tribulibus suis, de Comi-
torum, ne quid à quoquam Candidato desiderarent, singula millia
nummum à se dividebat.* Interim tamen nihil tractabatur
nisi

nisi ex sententia Principis. Sic quoque Cromwellus, Protector ille in Anglia, Parlamento aut convocatione Ordinum Regni hodie tantum in speciem libertatis utitur, re ipsa vero omnia pro suo arbitrato agit, ut hoc publicæ relationes abunde testantur. Videmus itaque, nos non debere adeo attendere ubi Comititia sunt, quam quomodo se illa habeant. Hoc autem optime facere poterimus, si aliquanto accuratius inspiciamus, qua ratione Regia potestas comparata sit. Si illa enim est absoluta, tum Comititia nihil valent; si vero communicata est cum hoc vel illa statu, aliud pronuntiandum venit. Etenim solet fieri, ut aliquando Regia potestas communicetur vel cum paucis, vel cum toto populo, vel etiam cum paucis partim & partim cum toto populo, ut exinde Regnum mixtum sit, aut cum Aristocrazia, aut cum Oligarchia aut cum statu populari, aut cum Aristocrazia vel Oligarchia partim & partim cum statu aliquo populari. Vbi Regnum mixtum est cum Aristocrazia ibi Optimates multum possunt. Cujus exemplum facile neminem, qui modo aliqua ratione Germanicæ Reipubl. statum cognitum habet, potest fugere. In illa enim, quando Comititia habenda sunt, conveniunt Ordines, Electores scil. Principes, Comites, Episcopi, Prælati seu Abbates, Germanice dicti *Geistliche Aebte*, civitates denique imperiales, & iusta habita consultatione cum Cæsare aliquid constituunt. Eadem quoque Ordinum potestas quondam in Hispania, in Arragonia, in Gallia fuit; verum postmodum adeo collapsa est, ut hodie Regna illa ad *παραβασιλική* quam proxime accedant. In Gallia à Ludovico XI usque sane decrevit sensim magis magisque Ordinum Regni auctoritas, omnibus ad unius Regis arbitrium tractis, eoque ex eo tempore rarissima fuerunt in Gallia Comititia, hodie plane nulla celebrantur. Si Regnum mixtum est cum Oligar-

garchia, penes Oligarchicos magna est potestas. Quem-
 admodum hoc deprehendimus in illustri Daniæ Regno,
 ubi Comitij Nobiles tantum adhibentur. Quando autem
 Regius status mistus est cum forma populari, multum uni-
 versum valere populum testatur Suecia; ibi enim omnes,
 etiam agricolæ, conveniunt, & de rebus ad Rempublic. per-
 tinentibus consultant. Quod procul dubio ex veteri Ger-
 manicæ Republica retinuerunt. Quippe majores nostri se-
 cundum Tacitum *d. morib. German.* omnes de maximis re-
 bus consultarunt, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes
 plebem arbitrium esset, apud Principes prætractata fuerint.
 Tandem ubi Regnum partim cum paucis, partim vero cum
 multitudine mistum est; ibi observare est, vel Optimates &
 multitudinem, vel etiam Oligarchicos & multitudinem
 cum aliqua potestate convenire, hoc discrimine, ut penes
 hanc βυλια, penes illos οβυλια & vice versa sit. Ita in Polo-
 nia universa multitudo quodammodo consultat de rebus
 maximis, at tamen in singulis Palatinatibus tantum οβυ-
 λια instituitur, in Comitij autem per Nobilium delegatos,
 quos Nuncios Terrestres appellant, potissimum omnia
 constituuntur.

XVI. Circa summæ itaque potestatis participatio-
 nem adeo varijs modis sese habent Regna. Videndum
 nunc paucis, quomodo sese habeant circa Magistratuum
 constitutionem id quod secundi ordinis & momenti est ad
 Reip. species quasq; constituendas. Hinc, ut supra diximus,
 in primis attendendum est, quot Magistratus sint quarum
 rerum habeant potestatem, deinde potestas illa quamdiu
 duret, quibam deniq; , à quibus, & quomodo præfiantur.
 Etenim in nonnullis Regnis Magistratus admodum multi,
 in nonnullis vero, non adeo multi reperiuntur. Deinde
 Magistratuum alij sunt ordinarij, alij extraordinarij, alij
 majores

maiores, alii minores, alii perpetui, alii ambulatores. Ve-
 itaque hinc ratione muneris iidem, respectu potestatis vero
 diversi in Regnis passim deprehenduntur, ita quoque ipsa
 Regna inter se differunt. Quod porro constitutione in-
 spectat, dantur nonnunquam Regna, in quibus magistra-
 tus pro arbitrio, ex quovis ordine constituuntur. Quod
 observare licet apud Turcas. Illorum enim Imperator,
 cum hanc potestatis partem liberrime exerceat, inter-
 dum etiam ex infima plebe, aut peregrinis alicui magi-
 stratum demandat. Apud Romanos simili modo impe-
 rator Justinianus quemcumque voluit, nullius ordinis
 ratione habitâ in senatum adoptavit, atque ad varia rei-
 publ. munera admovit. Contra in aliis Regnis constitu-
 tio illa Magistratum minus libera ad certum aliquem
 ordinem adstricta est, aut etiam ad minimum ex civibus
 indigenis fieri debet, prout hoc in Polonia, Dania &
 Suetia secundum leges Regni observatur. Porro, alieni-
 bius obsequas eligendi, atque constituendi Magistratus sim-
 pliciter penes unum est, alibi vero de hac potestate parti-
 cipant etiam alii. Ex. gr. in Hispania solus Rex, in Dania
 vero ex parte Rex, ex parte etiam Ordines sui præficiendi
 Magistratus habent. In Republ. Romano Germanica præ-
 cipui Magistratus (quæ utique sunt Episcopi, Principes &
 Comites) secundum consuetudines feudales, aut jura Ca-
 nonica conferuntur, & sunt quasi hæreditarii. Sic Cesar
 Principes, Episcopus, Comites non constituit, sed tan-
 tum juxta illam, quæ diximus, normam constitutos
 confirmat. Apud præcos Germanos universæ resp. au-
 thoritate Magistratum præcipuorum constitutio facta vi-
 detur: *eliguntur enim (diserte inquit Tacitus) in Concilio
 & principes, qui jura per pagos vicosa reddunt.* Pertinere huc
 posset videri & ipsa successio Regum in Regna, quæ semper

est plene hæreditaria, vel partim hæreditaria & partim electitia, vel etiam in totum electitia. Sed Regia potestas propriè supra ordinem est Magistratum; & quomodo propter variam illam succedendi rationem, aliter atque aliter Regna comparata sint, jam supra indicatum est.

XVII. Præter Magistratus verò etiam Judicium aliam faciunt ad id, ut Regnorum diversæ sint species. Verum non est opus, ut hæc loco illud ipsum operose agitemus, cum judicia non aliter faciant ad formam aliquius Reipubl. quam Magistratus: sive videas eos, qui consistunt in iudices, sive eos, ex quibus constituuntur, sive denique ipsum constituendi modum. Hoc tantum addendum est, quod ipsa in foro procedendi ratio haud parum possit ad id saltem, ut Reipubl. atque adeo & Regnum, vel herile sit, vel civile. Longus enim & morosus processus aptissimus est Dominatui; simplex verò & planus illi Reip. quæ bonum publicum ex æquo propositum habet. In transcurso etiam hoc monendum, neutiquam ex legibus, sive publicis sive privatis, statuat Reip. aut Regni esse, cujus possedisci, etsi vulgo id sit persuasum: idque quoniam non omnia, quæ ad statum pertinent, legibus solent definiiri, & quia plurima sæpe in Rebus, sunt contra legum præscriptum. Ut ex legibus itaque addiscitur, qualis forte Reip. esse debeat, si secundum leges fuerit administranda, ita addisci non potest, quomodo actu & re ipse sese habeat. Verum hæc obiter. Hisce igitur relictis, dum hætenus ista, quibus potissimum Regna inter sese distinguuntur inquisivimus, nunc quoque illa quæ ratione materiz, & causæ efficientis in Regnis discrimina solent nasci, negligere non debemus. Indagabimus autem principio eas Regnorum differentias, quæ à causa materiali proficiuntur.

XIIX. Cæterum causam materiale[m], seu illud, cæ-
ca quod Regna occupantur, constituunt Res & Personæ.
De illis prius agemus, de his posterius. Rerum autem vo-
cabulum sumitur hic, quemadmodum illud accipiunt
ICri, quando Res personis opponunt. Sunt verò aliæ mo-
biles, aliæ immobiles, utraq[ue] in publicas & privatas
distinguantur. Inter res immobiles præcipua est Regio,
cetera quam Regna diverse comparata sunt. Ex ea enim
quoddam Regnum est montosum, sterile sylvisque hor-
ridum, quoddam planum, cultu aspectuque amœnum;
hoc circa fines suos quasi est clausum, ita, ut incolis
facillimam quidem exitum præbeat, peregrinis autem
non nisi difficilem aditum concedat, illud contra unquam
patens omnium incursibus est expositum; aliud denique
terris continens est, & nullo mari altitur, aliud vero in-
fusa ex omni parte mari vel Oceano ipso ingitur. Quod
Regnum ita Oceano gaudet, illud non modo ea, quibus
abundat, facile exportare, sed etiam ista, quibus ipsam
indiget, aliunde importando commode accipere potest;
quod vero mari omnino caeter, illud huiusmodi commo-
ditate destitutum est. Simul autem regio mari exposita
peregrinis commerciis affluit quidem, atamen & mor-
bus peregrinis facile afficitur: contra quam sese habet
regio à mari & commerciis remota. Potro, ubi Regnum
datur aditu difficile, ibi incolæ rutiliores degunt, quam
alibi, quo sine ullo labore à quovis intrari potest. Nec
parum refert, an solus Regni sterile sit, an autem fertile:
nam in hoc populus plerumque desid[er]i ac ignavia dedi-
tus contentus est suis, tum quoque raro solet esse bellico-
sus; in illo vero alacrior fortiorque id, quod domi deest,
alibi cupit invenire. Præter regionem (cujus respectu
Regna adhuc differunt, quo dalia ampla atque vasta, alia
vero

vero angusta artisque terminis inclusa inveniuntur:) ad res immobiles pertinent quoque Urbes, loca munita; omnisque generis aedificia. Etenim, num Regna multas urbes, multa castella, multa preciosa atque splendida palatia contineant, an autem urbibus & aedificiis plane inculta sint, & vel prorsus nulla, vel etiam admodum remanimenta habeant, non parum ad eorum differentiam adfert. Jam vero quod res mobiles spectat, fieri potest, ut illae alicubi in magna copia adsint, alibi vero non sint. Ita hodie Belgico Germania, licet sit angusta regio, adeoque non possideat multas res immobiles, mobilibus interim adeo abundat, ut in toto terrarum orbe regio nulla facile cum illa, nisi ejus magnitudinem longe excedat, respectu mobilium bonorum jure comparari queat.

XIX. Diximus Res ulterius distingu in publicas & privatas: publicae sunt eorum, penes quos *res publica* est; privata ad singulos in Republica degentes pertinent. Profecto ex his quoque magna Regnorum differentia ostenditur. Quippe cum nonnulla dentur, quae rebus privatis affluunt, publicis autem egent; quod in republica Spartana & notavit, & reprehendit Aristoteles. Vix veritas alia Regna non ita privatis, quam publicis bonis possent. In illis populus plerumque in solascat, & si ei frequentia tributa imperantur, sine quibus alias publici sumptus sustineri non possunt, crebris motibus, quod aegre pecuniam veluti animam suam populus egerat, totum nonnunquam Res publicae statum oversum it; quod in his vero, dum imperantes tanta pecuniae vi ipsi instructi sunt, ut huiusmodi collationibus adeo opus non habeant, verendum non est. Sed de Rebus pro instituti ratione satis. Progre diemur, itaque ad Personis.

XX. Personarum quaedam imperant, quaedam vero patent

parent. De imprantibus infra, ubi de ceteris efficientibus actibus
ri sumus, videbimus. Inrer parentes vero attendendi sunt
pauca quædam, & deinde plerique: nam interdum
plerique à paucis, & pauci plerisque, si cum fine, formæ,
& causa efficiente conferantur, quoad materiam dissen-
tiunt. Ex paucis itaque considerandi veniunt, qui Regi-
bus aliquo modo vel ortu, vel dignitate, vel etiam opibus
pari sunt. Hæc autem præ cæteris pertinent Reginæ.
Reginæ enim uxores inter eos, qui parent, recte numeran-
tur, nisi forsitan in Regni consortium (quod hætenus nullis
temere præter Theodoram, Justiniani Imperatoris con-
jugem contigit) à Regibus, maritis evedæ fuerint. Quare
ut omnium potestatum, ita imprimis Reginarum ingenia
atque mores accurate in quolibet Regno videntur obser-
vanda. Etenim quando in Regnis, quæ pro fine habent
commune bonum, Reginæ herili ingenio præditæ sunt,
ut olim in Judæa Jezabel, & in Gallia Catharina Mediceæ
dominari gestivere: alia, licet ad finem sic satis bene sese
habeant, ambitione tamen turbant Regna: nonnullæ et-
iam adulterio infames in ipsos, masculos Reges conspira-
re non dubitant, quo præsentem Regni statum mutatum
eunt. Post uxores Liberi Regii non minorem considera-
tionem postulant, nam interdum aut formæ, aut fini, aut
efficienti causa Regnorum contrarii sunt, ac proinde ma-
gnum Regnorum discrimen causantur. Deinde quoque
hæc fratres faciunt. Quantas sane turbas, si alieno sunt
animo, dare possint, notum abunde est: sensit inter alios
eum veteris sum recentisque principes Ericus Suevicæ Rex,
à fratre suo throno Regni dejectus, carceris inclusus. Præ-
ter hos omnes reliqui etiam in unum, singulari ali-
quo potentia valentes, attendendi sunt. Estimatur autem
potentia illorum, sive sint nobiles sive plebei, ex eo, quod

aut populum, aut istos, qui Republ. administrant, in
suas partes possunt trahere.

XXI. Populus, auterior populi pars, interdum Re-
gi magis studet quam Re: publica. Exemplum eernere est
in milite Britannico. Quam male ille Carolo superstito
adversus Regium statum animatus fuit: nunc vero Crom-
wellum tanto favore prosequitur, ut non sollicitus sit
de civili aliqua forma introducenda, imo ut ne quidem
amplius de Regno mixto cogitet. Nonnunquam vero, li-
cet Regi satis fauceat populus, Magistratus tamen Regis
odio habet, ut observare id est in Catalonia atque Por-
tugallia: horum sane Regnorum incolæ non videntur
tam animo averso à Philippo Hispaniæ Rege fuisse, quam
à primariis Regis ministris, quos cum removere non pos-
sent, in Regem ipsum insurrexerunt.

XXII. In universum populi differentia peti debet
ab animo, à corpore, & à fortunis. Ab animo, si populus
secundum virtutes, illisque opposita vitia examinet. Sunt
autem (prout Ethica docet) virtutum duo genera, unum
intellectuale, alterum morale. Quoad virtutes in-
tellectuales attendi oportet, an populo ingenium sit fel-
entiatum capax, nec ne, i. e. stupidus ne sit, an intelligens,
an vero artibus incumbat, aut secus. Quippe intelligens
non facile concoquit, quod patitur stupidus: nec idem in
Rep. est, an populus artibus assuescat, an vero eas omnino
negligat. Sciens enim nobiliore ingenio præditus est: &
qui imbuitur artibus, nihil fere eorum, quæ ad ejus con-
servationem facere possunt, desiderat. Quod autem ad
virtutes morales spectat, alius populus est fortis, alius im-
bellis, alius elato ac feroci, alius presso atque objecto ani-
mo. Qui fortis est paret quidem interdum, sed aut prorsus
non teruit, aut servitutem non servit integram, tum
quoque

quoque aliis solet esse formidabilis. Quemadmodum hoc de Gallis Senonibus Florus innuit. *Galli Senones*, inquit, lib. I. c. 13. *gens natura ferax, moribus incondita, ad hoc ipsa capere vim mole perinde ac armis ingentibus adeo omni genere terribilis fuit, ut, plane nata ad hominum interitum, urbem suam videretur*. At vero ignavus populus & imbellis alterius absoluto imperio vel sponte sua sese subijcit, vel etiam à vicinis, quos turpi sua seecordia quasi invitat, facile subingatur. Eodem quoque modo ferox & abjectus populus differunt. Utriusque nobile nobis exemplum præbent Sicilia atque Neapolitanum Regnum. Sicilia nempe homines habet fere abjectos, Neapolitanum Regnum contra ferocissimos alit. Vnde & Hispanus, cui utrumque Regnum paret, diversis utrumque artibus in officio continet. Post fortitudinem consideratione digna est temperantia, & quæ ei tanquam vitium opponitur, intemperantia. Offendimus enim nonnunquam populum ebrietati deditum, offendimus etiam alium luxuriosum. Populus vinolentus plerumque bellicosus est, tyrannumque horret. Quod nos doceant majorum nostrorum Germanorum mores. Quem vero populum luxus deliciaeque possident, ille fere est ignavus, jocoque hezili non multum reluctatur. Quod nequaquam ignoravit Romani Cæsares. Ut qui inter alias artes, quibus populum suum in officio tenebant, adhibere theatra, amphitheatra, concessere preciosas vestes, lauta atque opipera convivia, quo ejusmodi deliciis & remissionibus alios generososque animos populi aut omnino frangerent, aut saltem emollirent. Non autem temperantia solum circa potum & cibum; sed & circa Veneream versatur. Quapropter videndum quoque est an populus aliquis castus, an vero libidinosus sit. In casto populo bonum

bonum Regnum obtrineri potest, in libidinoso non ipse.
Attendenda porro inter virtutes morales est liberalitas, &
quæ ei opponitur, avaritia in defectu, in excessu autem pro-
digalitas. Invenimus enim aliquando populum, qui cum
Gelis divitias adeo contemnit, ut quotidiano victu vilis-
que veste contentus paupertatem inrer ipsa vitæ com-
moda referat, adeoque, si quæ habet bona, omnia profun-
dat. Alibi autem reperimus, qui ita divitiis opibusque
incumbit, ut quoque præ sordida avaritia animum & Ge-
nium suum defraudet. Hic, modo lucrum nihil decedat,
jugum æquo animo patitur; ille vero, nisi prorsus effe-
minato & servili ingenio præditus sit, absoluto imperio
semper advetsatur. Donique circa justitiam atque inju-
sticiam observare debemus, alium populum esse justum, &
alium iniquum. Justo, si se sacramento obstringat Regi
suo, tuto potest crediti, iniquo haud temere. Nam si prin-
cipes juxta Symmachum *solo sacramento tuta sunt*, quomo-
do illi salvi esse possint, quorum subditi fident flocci pen-
dant, & perjuris ludantur, ut beati pueri astragalis?

XXIII. Asserimus porro, etiam à corpore & fortu-
nis populum in Regnis differre. Quod itaque corpus et
tinet, videndum est, an populus robustus sit, an verum am-
becillis, uterque enim aliter atque aliter animatus est,
deinde an numerosus, aut rarus sit. Quippe populus, qui
multitudine valet, potest res magnas gerere; qui autem
paucitate laborat, non item. Similiter quoque ætas at-
tendi debet, multumque interest, an populus justo &
convenienti juvenum numero instructus sit, nec ne.
Quando enim juvenibus destituitur, haud facile felicia
bella, si quæ forsitan gerenda sunt, sperare audemus; et ubi
illis abundat, singulari quoque prudentia, quo illi in Reip.
emolumentum regantur, opus est. Ad fortunas autem
multum

muleam refert, an populus omniterum copia abunda, an
 verò cum paupertate conflitetur. Nam divitiū mores, quos
 Arist. lib. 2, Rhet. c. 16. eleganter depinxit, longe aliter com-
 parati sunt quā pauperum. Enimvero primi illi, dum putant
 se omnia bona possidere, superbiunt, aliosq; præ se contem-
 nunt; quibus vero vix paternum splendet in mensa tenui sa-
 linum, tanta supercilia non gerunt, nec alios facile ludibrio
 habent. Præterea, quoniam divitiæ timidæ sunt, opulenti
 Penates loculosq; suos muniunt, & custodes elunt; Paupe-
 res contra hoc ipso, quod nihil habent, securi ejusmodi
 munimenta ac præsidia negligunt. Adhæc ex Diogenis
 sententiâ videtur, neque in domo, neque in civitate opu-
 lenta virtuti fere locum esse. Nam quoniam divitiis
 omnia ferè alia bona æstimantur, *neq; disciplina, secundum
 Senecam, neque bona artes satis possent, ubi divitiarum cupido
 invasit.* Vnde & Simonides, cum ex eo Hieronis uxor
 quaesivisset, utrum præstaret sapientem esse, an divitem,
 divitem respondit: videre enim se sapientes ad fores lo-
 cupletum præstolati. At verò paupertas omnium artium
 quasi genitrix est, quod testatur Apulejus in sua Apob.
 quando ait: *Quemcumq; in aliqua laude miramur, eum paupertas
 ab incubabilis nutricata est: paupertas prisca apud secula omnium
 civitatum conditrix, omnium artium repetrix, omnium peccato-
 rum inops, omnis gloria munifica, cunctis laudibus apud omnes
 nationes perfusa.*

XXIV. Cæterum de causa quoq; materialiq; Regnorum
 ex materia petitis differentiis satis. Ad efficiensem causam
 deniq; h. e. ad eos, qui Regnū administrant, progrediendū
 est. Hi vero alii sunt principales alii instrumentales. Princi-
 pales sunt, penes quos est summa potestas, quique pro-
 inde per se Regnum administrant; ut in Regno absolute
 unus, in mixto præter unum ii, qui in communem actio-

D

nem

nem Majestatis veniunt Regni Ordines. Instrumentales autem sunt, quorum opera in administrando Regno Principales utuntur. At de Principalibus primum differemus. Tenendum vero est, omnium actionum humanarum duos quasi fontes esse, voluntatem scilicet, & facultatem: alterutrum nimirum si deficit, actio non peragitur. Itaque circa Regum & Regni Ordinum actiones ad duo illa cum primis etiam attendendum est, & quid velint nimirum hi aut illi Reges vel Regni Ordines, & quid possint. At vero cum scopus Regnorum in primis duplex sit, unus Dominantium commodum, alter ex adverso commune civium bonum, non desunt interdum Reges, qui herile imperium affectant contra leges, nonnulli vero omnium saluti tanquam patris patres student unice, et licet herum agere. Similiter in Regnis mixtis interdum Ordines Regni affectant majorem libertatem, & volunt Regiam auctoritatem magis magisque imminutam: interdum Reges volunt Regiam vim magis solito auctant. Non tamen semper voluntas illa, sive Regum sive Ordinum, id, quod opus, assequitur, quoniam illis interdum facultas deficit. Ut itaque de Regno quovis prudenter possis judicare, stabilene sit an non, respectu habito ad Reges aut Regni Ordines, necessum est probe inquirere in omnium voluntatem praeiter & facultatem.

XXV. Caterum voluntas, quamdiu sese non prodit per conatus, aliquid latens est. Potest tamen aliquo modo cognosci ex quibusdam indicis, quae licet aliquando fallant, plerumque tamen certa sunt. Peruntur autem illa vel ab animo, vel à corpore, vel denique singulari ab objecto, quod voluntatem movere potest. Tanta enim interdum objecti alicujus vis est, ut moveatur volun-
tas

diutius ad ea, à quibus alia natura aliena est. Boquet ad
latentem voluntatem explorandam, corpus ante omnia
inspiciendum est, & quidem maxime secundum regulas
de *Phonyx* & *Phylax*: nec enim illa, ut nonnulli putant, do-
ctrina omnino vana atque inutilis est. Certe multum
retorret ad voluntatem inquirendam, num corpus sanum
sit, an vero ægrotum, notissimum est. At ampliora at-
tendunt voluntatis indicia ex animi affectionibus peti pos-
sunt. Illarum autem cum aliæ intellectuales, aliæ moræ-
licæ sint, inter intellectuales præcipuè ad prudentiam ei-
que opposita attendendum est. Nam hæc optima im-
perantium dos, hæc propria eorum virtus est. Sunt au-
tem tria, quæ prudentiam paciunt: natura scilicet, usus, &
doctrina. Hinc attendere debemus, an Rex solerti ingenio
valeat, an longo rerum usu edoctus sit, & an doctrinam
adjuverit. Quippe multum interest, utrum Respubl. Re-
gem habeat, cui est ingenium solers & ut Poeta loquitur

— — — *Cor limante Minerva*

Asinus, & senes finxerunt pectus Arbena.
an vero condit ille sit ac stupidus. Etenim si ninge populum
ferocem, & rerum novandarum cupidum, iste, si Regem
habeat stupidum, cogitabit de evertendo Respubl. statu,
quod adeo metuendum non est, si Rex fuerit prudens,
alacris, & doctus. Nec parum quoque refert, an Respubl.
Regentur, cui licet nequam ingenium neque animus de-
sit, qui tamen propter ætatem rerum usu destituitur, vel
an gaudeat Rege, qui & natura & experientia & doctrinâ
pollet. Is sane, cui cum ad naturam extimiam atque
illustrem accessit usus quidam atque doctrinæ confirma-
tio, non poterit non feliciter aliis imperare. Præter pru-
dentiam varix scientiæ atque artes animi affectionibus
intellectualibus annumerantur. Verum etiam vero hæc,

Reges in his consensuunt. non tam in laudum quam in
 illorum opprobrium cedunt. Quid enim facit ad Re-
 gium imperium, si aliquis cum illo Castellæ Rege Alphon-
 so Decimo totus in Mathematicis aut Astrologicis coe-
 lum magis quam terram colat? Quid si cum Nerone
 apud Tacitum *parilibus flatione annu eruditione animam in calia
 detorqueat*, coclet, pingat, canter, saltiter, pugilem agat, vel
 Poëtam vel artificem vel medicum? certe nihil. Imo Re-
 ges contemptos reddunt illa, & regendæ Reip. inutiles, ut
 pote quibus in animo esse debet illud summæ Poëtæ *Græci*
ἄνθρωπος ἢ βασιλεὺς ἢ ἡγεμὼν ἢ ἡγεμονία : *ἢ ἡγεμονία*
ἢ ἡγεμονία (Ha tibi erunt artes) *pacis, imponere morem,*
ἢ ἡγεμονία *Parcere subiectis, & debellare superbo.*

XXVI. Post virtutes intellectuales, consequenter
 considerandæ sunt morales, & quidem primo honestatis
 ex. Etenim ut populum sibi obsequentem habeant
 imperantes, duo potissimum, amor nempe & metus re-
 quiruntur; amorem vero consequi nequeunt, nisi hisce
 virtutibus imbuti sint. Quod inter alios *M. Vlp. Traj.*
& Alexandrum Sever. laudatissimos Imperatores mirum
 fugit. Postremum sane, cum tanta humanitas esset,
 ut etiam ei *Mammaeæ* mater, & uxor *Memmia* illum ex-
 probrarent, dicentes, molliorem tibi potestatem, & con-
 temptibilem imperii fecisti, sed duratorem aequo se-
 curiorem respondisse accepimus. Nunc minus inter-
 nitum Rex veritati studeat, an verò dissimulatio sciat
 potest autem duplici modo aliquid dissimulari: nam vel
 simulatio cum vitio aliquo conjuncta est, vel etiam omni
 vitio caret. Cui nullum vitium subest, hic nobis intel-
 ligitur. Et certè, nonnunquam in eo tantum situm est,
 ut secundum *Ludov. XI.* Galliarum Regem nemo regnare
 possit, qui dissimulare ignorat. *Cum primis vero ad rei*
liquas

liquas virtutes morales. Regum aliorumque regentium
 animi explorandi veniunt. Inter has autem, iustitia &
 Clementia veluti duo ingentia lumina coruscant. Sane
 super speculum habentis, an Rex iustitiam colas, an vobis
 iniquus sit, an clemens sit, an vobis foveus & faveus, scire
 etiam quodammodo possumus quod ille velit, quid nolit.
 Nam est, ut Poeta loquitur,

Vna salus ipsa non hominum, si sacra gubernat,
in noceat, in hostia sufficit repleta farumq; fatum;
si quis sit aequus ex merito justos, examine pendens,
de hoc non desinat laudare praemia sponte mali.

Anonum non merces maneat condigna merentes,
 Saeva sine casum publica pro non summa,

Quae cum summa sit communi vivere a iure,
 in amplexu nulla facit dolo, vixit.

Et clementia molitur, et temperat, noxios extirpat, erigit lapsos, et servat in eos ipsos, qui se perdunt: inter ipsi Rex
 praeter subditorum amorem, quo, Claudiano teste
 non. *Conspicimus*, iniquam multos, et ab omni
 obsequio excubia nervi in flammis rala.

Ingle utum per fidium adaro omnia, que seceptis optati
 possunt, conciliat, ex adverso nimis severitas (cujus tyr-
 delata est illud: oderint, dum metuant) tam gubernanti,
 quam gubernandis: certissima multis minatur. Quando
 autem Clementiam commendamus, non exstinguimus illi
 illa omnem severitatem. Benignum nimis sevitias regio si-
 no datui nequaquam conducit. Certe si Jacobus Angliae
 Rex lenitatem atque mansuetudinem suam ad exemplum
 Elizabethae cum ipsa atque severitate miscuisset, non fore-
 tissent tantas calamitates posteris ejus incidissent. Atten-
 denda porro venit etiam fortitudo, et liberalitas. Si cum
 Rex fortis est, vult ille res magnas, aut certe injurias, quas

ignavus parum curat, non pascitur invidias. Similiter si in dando eam medioeritatem seruet, ut nec prodigus, nec parcus sit, Respubl. rutam & salvam præstabit rectius, quam si aut omnia aut nihil det. Profusor suis pecoris verum gerendarum perdit, & nimis tenax suorum animos sibi reddit offensos. Neutiquam hic tanto pede præcipienda est in Deum pietas, licet eam Aristoteles, quod de providentia divina minus recte sentiret, inter virtutes non retulerit. Est sane illa omnium virtutum, imo omnis humane vite quasi radix. Eoque pius, an impius Rex sit, plurimum profecto interest. Nec verò est, quod ab impio Rege expectes quidquam boni, tui quidem: & nec à pio quidquam iniqui temere metuas. Reliquæ virtutes, nimirum temperantia, & quæ huiusmodi sunt aliz, quoniam magis ad societatem humanam pertinent, non pari momento ad Respubl. valent cum reliquis, quas diximus. Amplissimus Dn. Præses Historiæ electionum Urbani IIK. & Innocentii XI. Pontificum adjunctis opuscula duo, alterum Anonymi, alterum Francisci Lottini, quibus ostenditur, quæ virtutes in eligendo Papa Cardinales olim desideraverunt, & adhuc hodie observant. Quoniam mentionem facimus virtutum, minus ad civilem societatem facientium, Lottini quædam verba adhibemus, quæ apprimè huc faciùs usque trahere habent. Cui plures sine præiudicio seu virtutis parte, & præcipue virtutis necessitate existimaverunt, quæ aliorum servitium utilitatibus, & commodis, ut sunt beneficentia, civitas sine affabilis ac, iustitia & similes. Parsimonia enim temperantia, continentia & aliz, quibus homo se ipsam regit, tunc quidem dignissime sunt virtutes; ac multo magis in Principe eæ desiderantur, quibus magis, quod si aliz quasi communicatur.

XXVII. Ex his igitur virtutibus potissimum potest explorari,

explorari, quæ nam propendeant Regum studiis, aut vo-
 luntates. Nunc videndum est etiam, quibus indiciis fa-
 cultas Regentium quæritur. Cæterum huius cognitio
 partim ex illis, quæ circa voluntatem in medium proculi-
 mus, partim vero & præcipue ex his, quæ de iustis instru-
 mentalibus nunc adiciemus, trueda est. Sunt autem
 causæ instrumentales vel iudicæ res, vel personæ. Sub
 rebus continentur hæc: Regis agri, domus, arma, classes
 quoque, imprimis autem munera. Horum cum, cum pe-
 ne sit omnium rerum gubernandarum veluti nervi, quando
 Rex magna copia instructus est, vix dici potest, quanto
 robore valeat: potest enim exercitum colligere, eum alere,
 & pro lubitu iterum remittere; potest sibi agros compa-
 rare; superba ædificia erigere; & omnia quæ ad Regionis
 splendorum suscipiunt necessitas magnifice exequi. Non
 autem parum refert, an hæc munera in Regno aut so-
 lis possideat. Prudentes sane notatum est quam multa,
 Hispanum; cessabundet gaza, quoniam illa tamen quotan-
 nis ex America est respectanda, minus validam Regem
 esse. Non unum porro idemque est, unum Regis di-
 vitis in publicis an vero in privatorum bonis con-
 sistant. Quippe si Rex publicis redditibus caret, ut
 à subditis præsumam exigat, opus habet. Cum ve-
 ro pecunia, ut recte censuit Hannibal apud Livium,
 visibilis quasi anima sit, hinc tributa maximo præter so-
 litum & gravia indicta, intestinos motus, quibus nulla
 capitatio potest, sæpe solent cogitare. Lucem huic for-
 titur nuperæ seditio Neapolitana, ante annos circiter
 octo ob insolentia tributa exorta pene cum Regni integri
 perditione, ducem piscatore vilissimo, Thomas Aniceto:
 imò Catalonica pariter & Lusitanica seditio, quæ
 Hispaniæ Rex de obus amplissimis Regnis exiit.

XXIIX. Personarum, quæ Regis rebus inserviunt, aliz sunt domesticæ, atque ad familiam Regiam pertinent, aliz extra eam vivunt. Inter domesticas præter Regiam uxorem, de qua antea egimus, omnium primi liberi sese exhibent. Etenim orbis Rex non subnixus satis est viribus, quibus valet is, qui gaudet liberis. Recte sane hos Tacitus *munimenta domus* appellat. Similiter tamen liberi si sint in morigeris, & parentum non amant, tum vero Regis rebus non profutur sed obfunt, non augiunt paternas domus, sed eas demoliantur, imo funditus evertunt. Vicini liberis sunt fratres, & agnati: qui tamen longo ætate Regiam domum munite sunt apti. Pertinent huc etiam affines: sed & in his parum firmi est præsidii Regibus positum. Et vero cum triplex sit amicitia, nempe honesta, iucunda & utilis, hanc utilẽm pleriq; & agnatorum, & affinium colere solent, ita ut rato juvent, nisi ubi & ipsi feriant & metuant. Exemplum nobile hodieque nobis exhibent Gallia & Hispania, maxime sibi mutuo hostiles, quæ ut in totos Reges ætati similes intercedat affinitas, & sanguinis necesse est, sic cupit, ut omniq; modo non

XXIIX. Personarum porro, quæ ad familiam Regis non pertinent, aliz intra Regnum, aliz extra Regnum vivunt. In Regnis præ cæteris omnibus considerato debent Consiliarii. Bene scilicet Tacitus: *quoniam argenti, & subiectum fortuna est regendi cuncta: unus, nec. pps est in pps sua scientia cuncta complecti, tantæq; molis esse capax, principem oportet vocare alios in partem curarum.* Eoque profecto multum facit ad Regni Regisque statum, hi quomodo sese habeant. Si fidei, si rerum humanarum gnari & periti sunt, suis salutaribus consiliis Regno ingens addunt robur; si vero contra, vel Regi non favent, vel imprudentes sunt, non roborant, sed potius debilitant Regnum. Consilia-

rios

hos sequuntur Magnificus ac quorum nomine sunt sacri, alij profani. Ad Regni statum cognoscendum plurimum certe conducit etiam in hos inquirere quales sint, & quemadmodum sese gerant. Et sane plurimum in ijs esse situm, cum alias semper pater, tum ex eo manifestum est, quod nonnunquam, Rege adhuc minoreni, illi felicissime Regnum administrant: ceu docuerunt nuper Senatores Regni Svecici. Pertinent denique ad hanc ministrorū Regis classem cum primis etiam milites: summum utique Reipubl. cuiusvis sive munimentum, sive detrimentum. Inter hos vero plurimum refert, quales sint duces atque imperatores bellici. Prudenter sane Flotus: *tanti est exercitus quanti imperator.* De reliquis ministris Regijs, intra Regnum degentibus, non est, quod itidem agamus, quum parum ponderis adferant ipsi Regio statui.

XXX. Personarū, quæ extra Regnum Regibus inserviunt, rursus in duplici sunt differentia. Quædam enim Regi ita inserviunt, ut sub ejus potestate sint. E. g. si Rex extra Regnum Consiliarios habeat, aut militem alat. Quædam vero non ita sub Regis potestate degunt. Posterioris generis sunt omnes confœderati, sive cum illis habeas fœdera amicitia, sive commerciorum, sive societatem bellicam. Nec tamen in fœderatis firmum robur potest plerumque collocari: utpote cum talia fœdera habeant naturam amicitia utilis, ac proinde non nisi commodo communi soleant contineri. Pertinent quoque huc ex adverso omnes hostes, & ut compendium faciamus, omnes vicini, qui aut prodesse, aut nocere sunt idonei. Cæterum de varijs Regnorum differentijs ex quatuor causarum, formalis scilicet, finalis, materialis, & efficientis generibus, hæc attulisse sufficiat.

XXXI. Satis sumus fortassis igitur functi officio nostro;

E

nonno: quali coronidem tamen addemus non nisi de Re-
 gnorum commodis & incommodis, comparatione facta
 Regnorum & cum aliis Rerumpubl. formis, & cum ipsis in-
 ter sese mutuo. Observat vero præclare Aristoteles *lib. 4.
 Polit. c. 11. & 12.* tribus modis Rempublicam aliquam posse
 censerī optimam. Primus est quando Resp. quædam ex
 voto optima est. De qua agit Plato in opere de Republica:
 perinde ac Cicero depingit suum Oratorem. Vt sane Ci-
 ceroni Orator, ita quoque Platoni Respublica, non qualis
 revera datur, sed qualis ex voto dari debeat, describitur.
 Secundo modo Respublica optima vocatur, non quæ om-
 nino nullis incommodis atque nævis succumbit, sed
 quæ plerumque bene est, ac plerisque optime convenit.
 Tertiâ ratione optima est Respublica, si pro statu præsentī
 ex certa aliqua *causâ* commodissima est. Sunt nimi-
 rum nonnulli populi, quorum vel ingenia vel facultates
 non admittunt simpliciter optimam Rempublicam, sic sa-
 tis commode tamen civili fruuntur securitate, si Rerum-
 publicarum morbis sunt moribus & facultatibus suis con-
 venientes. Ita Hebræi, quibus ipse Deus Opt. Max. Rei-
 publ. formam dedit, non fuerunt apti Reipublicæ ex voto
 optimæ: ac proinde Deus legislator nonnulla illorum cor-
 diam duritiæ attemperavit. Hujusmodi sane sunt *malu-
 jantia* & divortium, disertis legibus permilla, & quidem
 præscriptis quasi formulis, cæteroquin Deo minime pro-
 bata, aut rectæ rationis dictamini consentanea.

XXXII. Cæterum tribus illis modis æstimare Re-
 gnorum bonitatem jam quoque nostrum fuerit. Quod
 tum demum recte facturi sumus, si ad finem Regno cuiq;
 propositum, & simul ad convenientiam status Regij cum
 populari negotio, respiciamus. Videbimus autem initio,
 num simpliciter Regna præ reliquis Rebusp. omnibus ex
 voto

voto optima sint. Reperiuntur sane nonnulli, qui hoc statuunt: at vero argumenta, quibus pro sententia sua defendenda utuntur, non tantum infirma, sed quædam prorsus inepta sunt. Primo enim dicunt, Regna simpliciter optima esse, eo quod istius imperii, quo Deus Opt. Max. universum terrarum orbem gubernat, imaginem ferant. Sed quid hac argumentatione ineptius? Num Rex scilicet id præstare civitati potest, quod orbi Deus? Homo quidem homini, juxta Comicum, sæpe præstat; verum ad illud virtutis atque felicitatis culmen nunquam pervenit, ut Deo, in quo, docente S. S. Scripturâ, omnes sapientiæ thesauri absconditi sunt, & à quo omnia bona proficiscuntur, vel secundus sit. Alij Regna alijs omnibus Rebus publ. anteferrunt, quod videantur maxime conformia naturali Inclinationi; idque, cum & animalia, quæ aliquod regimen agnoscunt, e. g. apes, grues unum ducem & constituent, & sequantur. Etiam hæc vero per inepta est ratiocinatio, nec enim hominum & apum par ratio est: nam, quod hisce commodissimum est, nihil verat illis esse maxime incommodum. Ex adverso autem Regnum non esse optimum Republicæ statum, si ex voto liceat vivere, longè facilius est demonstratu. Vtique enim ex voto illa demum optima est Respublica, ubi populus optimus, & populo optime est. Vovemus autem, ut ille sit exactæ prudentiæ, ut polleat virtutibus, atque insuper omnium rerum copiam & sufficientiam possideat. Prout hoc egregie docet Aristoteles *lib 7. Polit. c. 1.* ubi fere sub finem affirmat eandem esse beatitudinem universæ civitatis, quam alias in Ethicis singulorum constituit. *Εχόμενοι δὲ, ἐστὶ καὶ τῶν αὐτῶν λόγων εὐόμενοι, καὶ πόλις ἰουδαίμοια τὴν ἀρετὴν εἶναι, καὶ πράττειν καλῶς· ἀδυνατῆ δὲ καλῶς πράττειν τοῖς μὴ πρὸς καλὰ πράττειν· εὐδὲν δὲ καλὸν ἔργον, ἢ τ' αἰδέσθαι, ἢ πύλωσι, χωρὶς ἡρητῆς καὶ φρωτήσεως ἀνδρία*

δρία δὲ πόλεως, καὶ δικαιοσύνη, καὶ Φρόνησις τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν
 καὶ μορφήν ὡν μεταχρῶν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται δικαιοσύνη, καὶ
 Φρόνησις, καὶ συνέφρασις. Cum quo contentit Romanus Phi-
 losophus Cicero lib. 8. Epist. ad Att. cujus verba hæc sunt :
*ut gubernatori curfus secundus, medico salus, imperatori victo-
 ria, sic moderatori Respublica beata civium vita proposita est, ut
 opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit.* An
 vero jam populo hujusmodi requisitis omnibus instructo
 Regnum præ reliquis Rebus publicis optime convenit? A-
 ristoteles neutiquam ita censuit: Aristocratiam cum De-
 mocratia temperatam multum sane prætulit. Nec, quo-
 modo quis probare Regnum præ alijs jure possit, apparet.
 Certe quando populum & rerum sufficientia, & virtutes
 comitantur, non modo nulla, necessitas subest, quæ eum,
 ut uni pareat, impellat; sed videtur etiam id ipsum (ut unum
 scilicet pareat) fieri non posse absque insigni populi inju-
 ria, utpote quoniam & se, & Rempubl. possit regere. Nec
 vero est, quam ob causam uni alicui summam rei debeat
 concedere, cum tamen ille unus reliquis non præstet, & æ-
 qualia æqualibus, inæqualia vero demum inæqualibus de-
 beantur. Aristoteles profecto *lib. 3. Pol. c. 17.* ubi ferram
 reciprocatur cum ijs, qui autumant Regna plane esse iniqua-
 tum demum concedit Regium statum simpliciter esse o-
 ptimum, quando ille, qui præest, omnes & singulos virtuti-
 bus superat. Talis autem nemo datur in Republica ex voto
 optima, nisi forsitan ipse Deus Regem sese offerat, & ejus pars
 fieri velit: qualis fuit quondam in unico Israhelitarum po-
 pulo. Cæterum, Regnum inter reliquas Respubl. ex voto
 non esse optimam Reipubl. formam, manifestum est.

XXXIII. At vero alia est ratio, si expendamus, quid
 plerisque populis sit commodissimum. Ita enim Regium
 statum merito dixerimus omnium esse optimum. *Evolt-*
venti

venti sane veteris ævi historiam patebit, non tantum ple-
rasque, sed antiquas gentes omnes sub Regibus degisse,
quod præter Ciceronem *de leg. lib. 3.* etiam Iustinus asserit,
cum historias suas ita orditur: *Principio rerum Gentium,
Nationumque imperium penes Reges erat.* Par autem ratio
est etiam ævi sequentis. Nam & omni post ævo, & ho-
dicque per Europam, Asiam, Africam, & Americam pleri-
que populi Regio more gubernantur. Non tantum verò
usus ipse docet, in hunc modum Regiam gubernationem
esse populis plerisque commodissimam; sed etiam in prom-
ptu est id ipsum bonis rationibus ostendere. Et vero pri-
mùm convenientia populorum cum Regio regimine ex
eo palam est, quod populi Regijs statibus raro reluctentur:
deinde quod ipsa Regna præ omnibus reliquis Rebus publ.
firmissima sint, & diutissime durare soleant; idque quoni-
am non solum ex sua natura difficulter dividantur, pro-
pterea quod unum divisioni maxime adversetur; sed etiam
quod Regia gubernatio, atque gubernationis ordo diutur-
nitati optime inserviant. Ordo sane cū sit dispositio partiū,
à quarum prioribus posteriores dependent, quo priores
propius attingunt unitatem, eo quoque perfectior est de-
pendentia, & qui exinde fluit ordo & diutius & facilius
consequitur suum finem; gubernatio autem, dum ad exco-
gitanda, & perficienda consilia aptissima est, nō potest quo-
que non diutissima contingere. Ubi scilicet uno plures
sunt, ibi vix fieri solet, ut de eadem re idem iudicium o-
mnes ferant, unde consilia sæpe impediuntur, nec arcana
facile operamaneant. Vide Tolos. *lib. 12. de Republ. c. 12.* Cum
primis vero observandum est, quod plerique populi eo in-
genio sint, ut, seipos crebris seditionibus & factionibus
surbantes, libertatem ferre nequeant. Huiusmodi autem
populis nihil magis ex re esse evidetur, quam si unam, cui

Lo Romano, ante Cæsarum tempora multis intestinis bel-
lis laborante, Tacitus observavit: *nan fuisse scilicet discordan-
tis patriæ aliud remedium, quam ut ab uno regeretur*, atque Au-
gustum *cuncta bella civilibus fessa Principis nomine sub impe-
rium accepisse*. Ad hoc sæpe numero in populo defunt tot
ideonei viri, quot Aristocratix, aut populares Respublicæ
exigunt. Ut proinde etiam ille defectus ducat quasi popu-
los ad Regna amplectenda.

XXXIV. Quod si porro ex hypothese statuere ali-
quid velimus de Regij status commodis & incommodis,
dicendum fuerit, Regna interdum optima, interdum vero
Mutilia esse. Reperiuntur videlicet nonnulli populi, qui
Regibus ejectis sic satis quiete & feliciter egerunt. Habe-
mus exemplum in Helvetiis, qui expulsis Regijs Præfectis
per aliquot jam secula libertate sua fruuntur. Docent hoc
porro confœderari Belgici Germani, qui remoto Hispani-
æ jugo bene utique se hætenus habuerunt. Veneti quo-
que laxam nimis, & Regiam quasi Ducum suorum poten-
tiam in Aristocraticum statum mutantes floruerunt, & for-
tuna, & rebus gestis clarissimi: nec illam eorum Rempubli-
cam mutaveris absque internectione totius ferè civitatis.
Non semper igitur ex hypothese Regna optima sunt. Pos-
sunt tamen esse, si quando populus sive propter impruden-
tiam, sive propter simultates & dissidia se ipsum regere non
valet. Atque adeo sane id verum est, ut non dubitemus
affirmare, etiam Britannix bene consultum esse à Crom-
vvello, quod Protectoris nomine Regiam vim exerceat,
quippe quod Britannia populari statui, quem affectabat,
non esset apta, & discordiis ita omnia turbaret; ut nec Ari-
stocraticam aliquam formam possent tolerare. Sic Im-
perio Germanico status magis Monarchicus forte esset uti-
liori

estior: at verò cum ille sine summis periculis, imò excidio Germaniæ obtineri nequeat, ex hypothesi utilissima Germaniæ est illa, qua nunc utimur, Republica. Sed de comparatione Regni cum alijs Rebus publicis satis, nunc etiam collationem Regnorum intr se instituemus.

XXXV. Ex ijs vero, quæ jam attulimus, repetendum est, quod illa Respubl. optima sit, quæ non modo sibi optimum finem habet propositum, sed & cum ex sententia potest consequi: deinceps, quod alia Respubl. ex voto, alia plerumque, & alia denique ex certa quadam hypothesi optima sit. Itaque cum Regna in universum alia spectent commodum publicum ex æquo, alia usum dominantium, illa quin (si ex voto res transeunda fuerit) præsent, non est dubitandum. Vtique enim optabilus est, ut omnibus sit bene quam uni, vel toti populo quam solis dominis. Ne quidem plerumque illa herilia Regna reliquis sunt commodiora. Quippe quum plerumque saltem populus sit animo ingenuo & liberali, ac proinde heriliter nolit imperari, vel vero id sit conjunctum cum insigni populi damno. Porro inter herilia Regna veræ Tyrannides, quæ scilicet à monstris quibusdam administrantur tantum ex libidine (qualis fuit ratio imperij Romani sub Cajo, Nerone, Domitiano, Commodò & alijs) nunquam sunt utilia, ne quidem ex hypothesi, utpote quum neque dominis, neque subditis quicquam præbeant veri commodi. Attamen illa herilia Regna, quæ serio, etsi per accidens, quæzunt commodum subditorum, nihil vetat, alijs interdum ex hypothesi esse commodiora: nempe si populus sit animo servili, aut vero si illi, qui dominantur, adeo sint potentes, ut dominatum populus non possit excutere sine suo summo damno, aut vero, nisi illam subeat, in magnum damnum debeat incidere. Verum enim vero integrum aliquem populum, qui servili sit ingenio, vix forte repe-

rias, & quamvis alicubi reperias, cum tamen per bonas leges, per culturam & educationem paulatim corrigi, tandemque ex barbaro ita satis urbanum reddi posse, nulli dubitamus. Hinc si ex populorum indole res definienda veniat, admodum raro ejusmodi Regna alijs præstant. Si tamen vim Regnantium respectas, illa, sæpius expediunt. Frequens scilicet satis est, ut ea sit populi calamitas, & Regnantium potentia, ut, nisi serviat populus, omnino ipsi sit pereundum: ac proinde ex duobus malis hoc fit minimum. Sic qui sub Turcico vivit imperio populus, non est quidem ingenio servili, at vero debilis tamen ille adeo est, & tanta est Turcici Imperatoris potentia, ut in hunc modum vivere sub domino sit illi populo hodie commodissimum. Porro in universum differunt quoque Regna ratione finis, ceu supra diximus: quod alia potentiam, alia tranquillum statum cum virtutis studio, alia voluptatem, alia divitias spectent. Ex voto, & plerumque etiam horum optima sunt, quæ secundi sunt ordinis, ex hypothese tamen interdum præstant illa priora. Nam si populus fuerit pauper, bellicosus vero, & rerum novandarum cupidus, nihil ei satius est, quam si alios bello petat, lateque dominetur; ne scilicet domi egeat, aut, dum pacem ferre nescit, omnia turbet.

XXXVI. Cæterum hæc comparatio Regnorum inter sese, varietate illorum ex fine æstimata, facilius est. At vero si respiciamus Regnorum diversitatem, quæ à forma petitur, major videtur esse difficultas. Ita enim Regna alia sunt simplicia, alia mixta: non desunt vero inter eruditos, qui ita de Regnis differunt, quasi sola simplicia & βασιλικὰ justa sint & utilia: alij in universum hæc damnant. Priores id probare solent vel ex sacris literis, vel ex legibus Justinianeis, ubi jus Regum ita describitur, quasi omni ex parte sit *δυσίβουλον*, & populus in Regno nihil valeat. Ex adverso

Græci

Græci olim plerique omnia Regna damnare, quorum ten-
 tentiam nostro seculo Salamonius, Brutus, Buchananus &
 alii secuti sunt; idque eo nomine, quod sint libertati adversa.
 Errant autem utriq; vehementer, eejam supra diximus. Fato-
 mur enim quidem, in sacris literis non exprimi aliam Regni
 speciem quam simplicem, atque adeo talis Regii status jura à
 Deo Opt. Max. Israelitico populo esse proposita. At vero nus-
 quam in sacris literis unicum illum simplicem Regium statum
 probat Deus, mixto omni improbat: sed dumtaxat eos Israe-
 litæ vellent Regnum, quale erat passim vicinis gentibus, ibi ve-
 ro obtineret Regnum simplex, ejus jura Deus præ oculis posi-
 it. In Novo quoque Testamento res est de Regibus Romanis,
 qui item soli omnem vim Reipublicæ habebant in sua potestate.
 Similiter fatemur in legibus Romanis describi Principem, qui
 in solo Regno simplici invenit locum: attamen illæ leges non
 damnant status Regios diversos, sed tantum agunt de eo, qui
 apud Romanos obtinebat. Stultum vero & ridiculum est, illum
 unice justum credere, quod Romæ placuit: præsertim cum &
 Romæ non semper idem placuerit, imo sic diu satis ejusmodi
 Regiam vim populus Romanus quam maxime fuerit adversa-
 tus. Falissimum porro est libertatem excludi ab omni Regno.
 Certe in omni Regio statu, qui ad communem utilitatem ad-
 ministratur, non minus est veræ libertatis, ac in Reipublicis aliis. Fal-
 sum & hoc est, omnem statum, in quo populus non est integre
 libertate, iniquum esse. Verum hæc ad hunc locum proprie
 non pertinent, itaque non est, quod iis nunc immoremur.

XXXVII. Igitur nihil obstat, quo minus vel simplex, vel
 mixtum Regnum sit justitiæ æternæ & naturali consentaneum.
 Si utilitatem vero & commodum intuemur, utriusque speciei
 Regnorum ratio multum est diversa. Ex voto igitur fuerit for-
 tassit Regnum simplex omnium optimum: nempe si unus to-
 periat tanta virtute, tantaque prudentia & dexteritate agen-

dicam ferum, utin eo nihil desideres: perinde ac si ipse Deus velit Regem agere. Nihil profecto tali statu fingi melius potest. Et proinde & summe imprudenter, & maxime improbe egerint Israelitæ, quum viverent sub Deo Rege, hominem sibi Regem optantes. At vero raro inveniastales Reges.

Numero sunt vix totidem, quot

Thebarum porta, vel divitum ostia Nili.

Plerumque igitur dixeris meliora esse Regna mixta, in quibus scilicet & populus participat aliquid summæ potestatis, nec omnia ab unius arbitrio dependent. Quod si ad hypothesin fleamus comparationem, populis ferocioribus, & libertatis avidis nunquam pene Regna simplicia conveniunt. Hinc & gentes Germanicæ, & Sarmaticæ, & in universum omnes Europæ Regnum simplex nunquam olim admiserunt. Ex adverso tamen populo improvido, dissidiis laboranti, & in diem viventium non mixtum, sed simplex Regnum maxime est commodum. Similiter si unquam aliquis jam oppressit populum, aut si populus ab aliis omni fuerit exutus facultate rebus suis providendi, tum vero satius est omnem potestatem Reipublicæ unius arbitrio committere. His sane de causis ipse populus Romanus Cæsariibus omnia detulit: quo de argumento merentur legi consultationes Agrippæ & Mecænatis, coram Augusto institutz, apud Dionem.

XXXIX. Quum porro ratione formæ Regna alia sint hæreditaria, alia electitia, alia ex his quasi mixta, in aliis item soli males, in aliis etiam formæ teneant Regni gubernacula; ex voto videntur optima esse Regna hæreditaria, modo virtus, & prudentia cedant simul quasi in hæreditatem. Stabiliora quippe sunt, & minus obnoxia motibus, rebus quoque agendis magis idonea illis electitiis. Plerumque etiam hæreditaria sunt convenientissima: quod plerique populi ad motus sint proni, & libertatem justo majorem affectent: nam utrique malo hæreditaria

taria successio medetur. Probat vero id ipsum etiam usus, utpote
quum plerumque Regna sint hæreditaria, Electio certe mere
arbitraria non est utilis nisi in populo constante & præclaræ
virtutis: atque adeo non nisi ex illa hypothesi complectendâ
est. Et vero docet quotidiana experientia, exulante illa virtu-
te eligentium, omnia Regna electitia sensim perdere vim Re-
giam, & Formam Reipubl. pristinam amittere. Nec vero ab hac
rabe est immunis ipse Papatu Romanus: etsi hunc maxime hæ-
tenus defenderit Vicariatus Pontificum persuasio, quæ vim eo-
rum reddit quasi sacrosanctam. Quoniam tamen interdum nec
tam stabili ingenio est populus, nec adeo valet virtute, ut in eli-
gendo Rege solius virtutis habeatur ratio, & nihil hinc capiat
detrimendi rigia potestas, interim tamen eo simul est ingenio, ut
nequeat ferre improbos dominantium mores, qui sæpe sunt
tolerandi in Regnis mere hæreditariis: hinc posita illa quædam
conditio, & ubi isti sunt mores populi, præstat successionem
Regiam hæreditariam temperare electione: quæ ratio succe-
dendi præinde olim in omnibus populis Germanicis valuit. Si-
militer & plerumque, & ex voto melius est, ut soli masculi re-
gnent natura enim mares sunt ad regendum foeminis aptiores,
& rarius invenias foeminam huic muneri idoneam. Attamen si
ob defectum maris tota successio Regia fieri incerta possit, &
hinc Regno imminere possint pericula maxima; fatius est feo-
minas quoque admittere. Verum hoc non nisi ex hypothesi eor-
modum esse palam est. Observandum porro est, interdum in
eam vim accrevisse Regiam potentiam, ut foeminis etiam contra ju-
ra tribuenda sit Regia potestas, quod id jubeat ferre necessitas: dum
scilicet mutari id nequit sine longo majorè damno. Ferendum nimirum
æquo animo, quod mutare non licet. Certum tamen est, quod
foemellarum successio multum periculi habeat, præsertim si nubant
peregrino marito, à Regni moribus & institutis alieno, quod vitari
semper non potest, imprimis si in arbitrio sit positum, maritum sibi
eligere, quem velint.

XXII. Materiam porro Regnorum, quae sunt homines & Res, ceu iam supra meminimus, non omnes sunt perinde Regio statuitur; adeoque prout aliae sunt atque aliae, ita & Regna magis minusque commoda sunt. In universum tamen, ubi & Res & personae regimini Regio conveniunt, ibi Regna sunt meliora. Sunt autem personae aptae quae inter sese nequeunt aliquid constituere. atque assueti sunt regi ab aliis. Quoniam enim per se nihil valent, itaque coguntur exspectare & iudicari omnia constituat: & si assueverint regi, non temere affectant regimen. Ex videri itaque tali modo debent esse dispositi subditi in Regnis. Plerumque etiam hoc ipsum Regnis convenit. Ex hypothesis tamen praestant, si populus sit calamitatibus multis pressus, ut, etsi sit ferox, nihil tamen valeat efficere: quod de populo Regni Neapolitani observatum est prudentibus. Certe ferocia animorum cum viribus conjuncta, ut & arrogantia morum si populus fuerit imbutus, eger Regimini statim liberetur. Rerum sufficientia instructum Regnum, quibus praestet egeno, nihil debet. Interdum tamen & egestas solet esse stimulus rebus magnis agendis: ut proinde ex hypothesis interdum praestet Regnum egenum. Sed hoc late tractare non est hujus instituti: cum sit hoc ipsum commune omnibus Republicis, non autem solis Regnis. Quapropter nec illam quaestionem hoc loco agitabimus, alias satis celebrem: an Regnum amplum praestet Regno magis arcto. Breviter tamen respondemus: ut corporibus, ita & Rebus publicis, atque adeo & Regnis esse aliquos certos magnitudinis limites,

Quos ultra & citra nequeant consistere vestre.

Laborant igitur Regna interdum sua magnitudine. Id quod de imperio Romano olim a prudentibus est notatum, eoque illud prudentissimi quidem Caesarum, contrahere omni studio conati sunt. Idem nonnulli observant hodie de Regno Hispanis, cui nunquam occidere sol creditur, qui Regnum Galliae multo existimant esse robustius. Exstat de hac Regnorum Europe contentione egregia fabula in Lapide Lydio Politico Trajanj Boccacini c. 13. lectu dignissima. Verum ut ante diximus, haec tractatio ad omnes omnino Republicas pertinet.

XL. Ad extremum, quod ad causam efficientem attinet. Quae Regna gubernantur a Regibus, qui & volunt, & possunt Reipublicae bene consulere, & imperato, ea meliora sunt illis, quibus vel mali, vel etiam invalidi praesunt. Quae porro bonae, & prudentes magistratus habent, praestant illis, ubi magis quam fides, atque debita rerum pericia desideratur. Denique quae milite instructa sunt, illis, quae eo carent, sunt meliora. Est vero & hoc Regnis cum aliis Rebus publicis commune: eoque hujus loci non est hoc latius exponere. Et vero de omnibus Regnorum differentiis pro in situ nostro satis forte est

FINIS.

